

SZIGLIGETI KÉZIRATAI A MAGYAR NEMZETI MŰZEUM KÖNYVTÁRÁBAN.

(Második befejező közlemény.)

XXXII. *Veszedelmes jó barát.* Eredeti vígjáték 1 felvonásban. Jelzete: 1441. Qu. Hung. XXV. k. fol. 25. Ráírva: gr. RÁDAY Gedeon pályadíjáért versenymű. Jelige ceruzával: «Inter duos litigantes». Másolásra szánva, amit az is mutat, hogy a szerző neve nem áll rajta. SZIGLIGETI pályázatra szánt munkái mind így vannak. Belső lapján «Veszedelmes szomszédság» a cím s ide van bejegyezve a darab vázlata is. A kis vígjáték nem sikerült, különben eléggé együgyű cselvígjáték s nélkülözi azt az ötletességet, amely ilyen rövid színműnél elengedhetetlen. Színrekerült: 1856. aug. 13. Nem jelent meg.

XXXIII. *Nevelő kerestetik.* Eredeti vígjáték 1 felvonásban. Jelzete: 1441. Qu. Hung. XXIX. k. fol. 28. Ráírva: pályamű, de ki is törülve. «Negyven aranyért» ez hihetőleg a jeligéje volt. Nyomon követte az előbbi előadását, amelynél semmivel sem ér többet.¹ Színrekerült: 1856. aug. 28. Nem jelent meg.

XXXIV. *Constantin.* Eredeti történeti szomorújáték 5 felvonásban. 1851. Jelzete: 1441. Qu. Hung. XIX. k. fol. 56. A becses és méltatlanul mellőzött tragédia első kézírata. Kelte mutatja, hogy SZIGLIGETI nem sietett vele a színpadra. Összehasonlítva a kiadott munkával, egyetlen, de igen finom változtatásra akadunk. Az imperator felesége, Fausta, titkosan összejön egy cirkuszi kocsissal, amint GIBBONban olvasható. Ez SZIGLIGETINél Abukir arab fejedelem, aki fogságba esett. Fausta arra is biztatja kedvesét, hogy gyilkolja meg Constantint; de a büszke arab az aján-

¹ Mindkettő ugyanegy pályadíjért versenyzett s mint ilyenek név nélkül kerültek színre.

latot megvetéssel utasítja el. E jelenet így elég sablonos. Javított formájában a lovász Fabio, Fausta törvénytelen fia s nincs szó az orgyilkos tervről. A császárné amúgy is ellenszenves jellemére ez ügyes változtatással némi sugár ömlik s a szeretők sablonos jelenete helyett igaz gyöngédséggel megírt jelenetet kapunk anya és fiú között. Mikor az író átdolgozva színrehozta drámáját, az egyszerű név helyett a *Világ ura* tragikus címét viseli s így jelent meg nyomtatásban is. Színrekerült: 1856. okt. 23. Megjelent a Nemzeti Színház Könyvtárában 93. sz.

XXXV. *Tízezer forint*. Eredeti népszínmű 3 felvonásban. 1856. Jelzete: 1441. Qu. Hung. XXX. k. fol. 56. Tárgya a gyöngébb népszínműveinél gyakorta előforduló bűnügyi história: itt elsikkasztott kötelezvény körül forog a darab. E mese nekünk ma már nem érdekes, de érdekes a színmű levegője: a mesteremberek világa, a kevély lakatosmester, a vándorlegények, a céhrendszer, a remekelés eleven és jellemző leírása; újabb példa, hogy mennyire otthon volt SZIGLIGETI az egyszerűbb emberek lelkivilágában. Színrekerült: 1856. okt. 25. Nem jelent meg.

XXXVI. *Mama*. Vigjáték. (Csak ennyi van a címlapon.) Jelzete: 1441. Qu. Hung. XXXI. k. fol. 49. Másik kézírata: Eredeti vigjáték 3 felvonásban. 1857. Jelzete: 1579. Qu. Hung. fol. 30. Ez utóbbi cenzurái példány. Ráírva, hogy SZÖLLÖSI Mihálynak eladja 10 forintért, kizárólag társulata számára, másra át nem ruházhatja. Kelt 1857. aug. 7-én. Ime ilyen potom ára volt a vidéken egy SZIGLIGETI-darabnak is. A két példány egymással, valamint a kiadott szöveggel azonos. Az 1857-iki Teleki-díj nyertese. Színrekerült: 1857. ápr. 17. Megjelent: Pest, 1863.

XXXVII. *Béldi Pál*. Eredeti szomorújáték 5 felvonásban. Jelzete: 1441. Qu. Hung. XXXII. k. fol. 56. Azonos a nyomtatott szöveggel, a jegyzet híjján, mely azonban igen érdekes. SZIGLIGETI megjegyzi, hogy e színmű nem utánzása JÓKAI regényének (*Török világ Magyarországon*). Ami közös bennük, azt egyképen CSEREI-ből vették. Ő is híven követi CSEREIT, változtatást csak TELEKI Mihályt illetőleg tett. Költői szempontból, mert árnyéklatul szükésege volt egy tiszta jellemre; történeti szempontból, mert CSEREI

elfogult TELEKIVEL szemben s általában megjegyzi, hogy CSEREI még nem állta ki a kritikát. BÉLDI Pál nagy népszerűségét is kétségbevonja. SZIGLIGETI lelkiismeretességéről és intelligenciájáról tanúskodik e jegyzet. CSEREI valóban nem állta ki akkor még a kritikát s ma már nem is tartják hiteles kútfőnek. Tanulságos összevetni JÓKAIVAL, hogy ki mit tudott forrásából kihozni. Elég az V. felvonás díván-jelenetére hivatkoznunk, fölkeresni JÓKAI regényében ugyanezt a helyet s látni, mit képes alkotni egy Isten-kegyelméből való költő s mit képes ugyanabból faragni egy nagyon ügyes, gyakorlott színműíró. A dráma az 1857-iki Teleki-díj nyertese. Színrekerült: 1857. ápr. 24. Megjelent: Nemzeti Színház (szerk. TOLDY István) I. k. Olcsó Könyvtár 304. sz.

XXXVIII. *Petronella*. Eredeti vígjáték 1 felvonásban. Jelzete: 1441. Qu. Hung. XXXV. k. fol. 29. Pályamű «Lakodalom előtt» jelisével. A személyek neve alatt: «A darab rendezésére TÓTH József úr kéretik meg». A darab tárgya egy kapzsi agglégény beugratása — ezt a szerepet TÓTH Józsefnek írta a szerző, — a darab nem sok érdeket kelt; de egy kitűnő szerep van benne, Petronella kisasszony, egy kedves magyar öreg kisasszony, csupa kedély és humor, teljesen az ellentéte a KISFALUDY Károly szenvelgő vénleány típusának, ami értéket ad az egész darabnak. Színrekerült: 1857. aug. 19. Nem jelent meg. Megnyerte a Nemzeti Színház pályadíját.

XXXIX. *Az obsitos huszár*. Eredeti népszínmű 3 szakaszban. 1857. Jelzete: 1441. Qu. Hung. XXXIV. k. fol. 51. Romantikus népies történet: az obsitos vitéz, akit holtnak hisznek s kit családjá sem ismer meg s aki a darab jó szellemévé válik. Némi, nem SZIGLIGETIRE valló, érzelmesség árt az alak népi voltának. A színmű Bertók úrfija a *Csikós* Asztolfjának halványabb másolata. Színrekerült: 1857. okt. 9. Nem jelent meg.

XL. *Fenn az ernyő, nincsen kas*. Eredeti vígjáték 3 felvonásban. Jelzete: 1441. Qu. Hung. XXXVI. k. fol. 61. Azonos a nyomtatott kiadással. Az 1858-iki Teleki-díj nyertese. Színrekerült: 1858. ápr. 26. Megjelent: Nemzeti Színház III. k. Olcsó Könyvtár 235. sz.

XXI. Mátyás király lesz. Eredeti történelmi színmű 5 felvonásban. 1858. Jelzete: 1441. Qu. Hung. XXXVIII. k. fol. 60. Ceruzával rájegyezve: «Ezt előbb húzzák meg jól». A kézíraton be is van töltve a rendelet, sok kihúzás van benne. E hazafias darab csak olyan gyöngye, mint a *II. Rákóczi Ferenc fogsága* s véletlenül ez is jelentékeny sikert ért el, ami csak a hazafias tendenciának tulajdonítható. Csupa politikai akció az egész, a két Gara-lány története lenne benne az érdekesebb rész, de ez is teljesen elvész. Elég történelmi hűséggel követi a valóságot (csak Gara nádor hal meg a végén, eltérően a történettől). Mátyás alakjából nem hiányzik a férfiasság, de a jellemek csupa sablonok. Verses forma, de prózai eszmemenet. Színrekerült: 1858. okt. 5. Nem jelent meg.

XLII. Zsigmond fogsága (kihúzza: *Siklóson*). Eredeti színmű 3 felvonásban. 1858. Jelzete: 1441. Qu. Hung. XL. k. fol. 44. Prózában írt történelmi színmű. Zsigmondért Gara nádor fiát adja kezesül. A darab tárgya Zsigmond ármányai, hogy megszabadulhasson fogságából s lelkiismerete lassú fölébredése. A lélekrajz elég valószínű, de a megírás föltűnő lapos és érdektelen. Mintha némi kedvetlenség mutatkoznék a kidolgozáson. Zsigmond alakja a köztudatban akkor, mint a véres zsarnok tipusa élt, maga SZIGLIGETI is úgy festi más helyen s mintha ez az ellentét nyugóznék az írók itt, ahol rokonszenvesebb szerep jutna a királynak. Színrekerült: 1859. febr. 18. Nem jelent meg.

XLIII. A műszeretők. Eredeti vígjáték 3 felvonásban. Jelzete: 1441. Qu. Hung. XXXVII. k. fol. 56. Karácsonyi-pályamű «Terem a bolond, ha nem vetik is» jeligével. Finomabb lélektani vígjáték akar lenni: hőse színésznő, aki ismeretlenül jön be s akibe mindenki belészeret. Igen gyöngye munka, rosszul rímelt versekben írva. Az 1858-iki Karácsonyi-pályázaton dicséretet nyert. Színrekerült: 1859. jún. 10. Nem jelent meg.

XLIV. Álmos. Eredeti színmű¹ 3 felvonásban. (Áthúzza: szomorújáték 5 felvonásban. Teleki-pályamű) 1858. Jelzete: 1441.

¹ BAYER a népszínművek közé sorozza.

Qu. Hung. XXXIX. k. fol. 43. Jelige: «A hon boldogít». A sarokszélen meglehetősen önkényes magyarázatok állanak: «sabantoi-asphaloi: szabados felek; Lebedia: Elődországa; kozár: különvált». Az I. felvonás tündérekkel van tele. Általában sok benne a lírai elem, de kevés a költészet, versei simák, de szintelenek s az elején a rímes sorok igen gyöngék. Valamelyes nagy vonás van a darabban. Jólát szerint Álmosnak meg kell hálnia, ha az új hazába lép, azért ellenzi Árpád a bevonulást. Végre az istencsapások s a nép kívánsága útra kényszerítik a magyarokat. Álmos igazán tragikus alak, mikor nem tudva a jólátot, sürgeti az elindulást; megrendülése a halál előtt emberi, elszánása hősie.

Másik kézírata is van: Eredeti opera 3 felvonásban. Zenéjét szerzette MOSONYI Mihály. Jelzete: 1441. Qu. Hung. LV. k. fol. 32. Az előbbi rövidített szövege. A mű azért is nevezetes, mert JÓKAI *Levente* című drámájára némi hatással volt. A baljóslatok, Álmos halála erre emlékeztetnek, valamint az Illingó és Szemőke tündérek neveit is innen vehette. A JÓKAI — különben színre nem került — drámája is szinte opera-szöveg benyomását teszi, azzal a különbséggel, hogy minden sorából árad a valódi költészet. A SZIGLIGETI drámája színrekerült: 1859. nov. 4. Nem jelent meg. A MOSONYI operája nem került színre, kéziratban hever ma is a budapesti Operaház birtokában.¹

XLV. A titkos iratok. Eredeti dráma² 5 felvonásban. Jelzete: 1441. Qu. Hung. XLIII. k. fol. 52. Karácsonyi-pályamű «Hit és bizalom» jeligével. Jegyzetben írja, hogy Jósika Istvánról szól e dráma, de nem JÓSIKA jeles regénye után. A kézirat első lapjain azt a jellemző megjegyzést olvassuk, hogy: a színészeknek való zárójeles utasításokat el lehetne hagyni, mert fölöslegesek volnának, de nálunk, hol a színésznek sokszor ideje sincs a szerep áttanulmányozására, kellene, hogy legalább nagyjából helyesen fogja föl a szerepet. (E jegyzet át van húzva.) A versben írott dráma érdekesen indul, de esik. Gyulafiné, a hősnő, a honleány kevésse

¹ Ki volt állítva az 1896-iki ezredéves kiállításkor.

² BAYER a társadalmi drámák közé sorozza.

valószínű típusa, aki jószándékból mindenbe beleavatkozik. Titkos levelek, meglepetések és félreértések kergetik egymást, a darab menete szakgatott és homályos. Báthory Zsigmond sötét alakját elég jellemzően állítja elő, bár KEMÉNY és JÓSIKA jellemképei mellett elhalványul. Az 1860-iki Karácsonyi-díj nyertese. Színrekerült: 1860. május 5. Nem jelent meg.

XLVI. Az adósok börtöne. Eredeti színmű 3 szakaszban. 1859. Jelzete: 1441. Qu. Hung. XLII. k. fol. 55. A tékozló megtérése, de távolról sem oly ügyes formában, mint a *Pál fordulásában*. SZIGLIGETI néha többször is elővett egy tárgyat. E darab stílusa fiataalkori műveire, *A rab-ra*, a *Zsidó-ra* emlékeztet, melyeken DUMAS és SCRIBE hatása érzik, míg az adósok börtönének jelenetében DICKENS humorának bágyadt fölcillanását látjuk. Színrekerült: 1860. okt. 24. Nem jelent meg.

XLVII. Murányvár örökös ura. Eredeti színmű 5 felvonásban. 1860. Jelzete: 1441. Qu. Hung. XLV. k. fol. 45. Prózában írt történelmi darab. Tárgyát, az elveszett s megkerült Tornallyai fiút s a Bacsó-testvérek rablóvárat JÓKAI is földolgozta *Bacsó Tamás* című elbeszélésében. SZIGLIGETI egészen másképp fogja föl, de sokkal kevésbé drámailag. A darabban mint deus ex machina jár-kél Tinódi Sebestyén, aki néhány igazi TINÓDI-verset szaval közben. Színrekerült *Tinódi* címen 1861. febr. 8. Nem jelent meg.

XLVIII. A trónvesztett. Eredeti szomorújáték 5 felvonásban. (Teleki-pályamű.) Jelzete: 1441. Qu. Hung. XLVIII. k. fol. 67. Salamon király tragikus történetével próbálkozik meg, de e verses dráma egyike a leggyöngébb Salamon-tragédiáknak; SZIGLIGETI kezében elcsépeltebbnek látszik e sokszor megírt tárgy, mint akárhol. Csak a bukott király kísérleteinél lesz kissé elevenebb. Zsófia, a király hitvese, Lászlóba szerelmes s a német császár udvarában lejátszódó IV. felvonás eléggé újszerű és érdekes; kár, hogy a remeteruhás, megtérő Salamon újra a régi elnyűtt drámák sablonja. Az 1861-iki Teleki-díj nyertese. Színrekerült: 1861. május 14. Nem jelent meg.

XLIX. A molnár leány. Eredeti népszínmű 4 felvonásban. Br. Eötvös József beszélye után 1861. Jelzete: 1441. Qu. Hung.

XLIX. k. fol. 46. SZIGLIGETI ritkán dolgozott át már megírt műveket, hiszen rendkívül könnyűkező és találékonyfejú munkás volt. E műve nem is tartozik a sikerültebbek közé; EÖTVÖS érzelmessége érzik meg az egész tárgyon, ellenben a SZIGLIGETI színi érzéke és reális népiessége az öreg molnár jellemzetes alakjában. Színrekerült: 1861. okt. 30. Nem jelent meg.

L. *Az istenhgyi székely leány.* Címlapja hiányzik. Jelzete: 1441. Qu. Hung. LXXIII. k. fol. 42. Prózában írott néprege.¹ Amilyen gyöngye a tündéres *Argyil és Tündér Ilona*, épen olyan erős ez az egyszerű mese-stilusban írt székely rege, bár ez részben JÓKAI érdeme, akinek *Decameronjából* elég híven dramatizálta a novellát. A népmese tipikus, néhány erős vonással rajzolt jellemei lépnek föl benne. A hőse a székely Adorján a maga kurta székely beszédével, vakmerőségével, akaraterével és szemérmességével, aki minden hőstettet végrehajt. A várban két leányszó van: egy harcos, férfias és egy szende, félénk szűz, egytestvérek, akik soh'se jelennek meg egyszerre, mert tulajdonképen egy leány van csak, aki a kétalakút játsza. E csodás leányszó keze lesz az Adorján jutalma. Színrekerült: 1862. jan. 19. Nem jelent meg.

LI. *A nőuralom.* A Teleki-alapítványból 100 arany pályadíjjal jutalmazott eredeti vígjáték 3 felvonásban. 1861. Jelzete: 1441. Qu. Hung. L. k. fol. 48. Jelige: «A dió törve jó». Azonos a nyomtatott szöveggel. Színrekerült: 1862. ápr. 28. Megjelent: Részvét Könyve. 1863. A Nemzeti Színház Könyvtára 125. sz. és Magyar Remekírók (SZIGLIGETI II.).

LII. *Az eladó leány.*² Eredeti vígjáték 3 felvonásban. 1862. Jelzete: 1441. Qu. Hung. LIV. k. fol. 51. Kissé érzelmes és nagyon naiv történet: a gazdag leány, kinek három kérője van. Mindahárom kérő más leányt vesz el, a gazdag leány máshoz megy férjhez s négyes lakodalom végzi be a darabot. Színrekerült: 1863. jún. 16. Nem jelent meg.

¹ BAYER a népszínművek közé sorozza.

² BAYERNél: *Eladó leányok.*

LIII. *Egy bujdosó kuruc.* Eredeti színmű 4 felvonásban. 1863. Jelzete: 1441. Qu. Hung. LVIII. k. fol. 56. Prózában írt történelmi színmű, egy-két énekszámmal. Történik 1724-ben; a bujdosó kuruc Rákóczi híve, kit távolléte alatt jóbarátja megcsalt. A bujdosó hazajön, rendet csinál, igazságot oszt, a vétkes öngyilkossá lesz. Bágyadt és érdektelen színmű. Színrekerült: 1863. okt. 2. Nem jelent meg.

LIV. *A debreczeni bíró.* Három példánya van meg. Az elsőn: Eredeti népszínmű 3 felvonásban. JÓKAI Mór után 1862. Jelzete: 1441. Qu. Hung. LI. k. fol. 27. E kézirat csonka, a II. felvonás közepén megszakad. Igen jóízű história a török világból, érzik rajta a JÓKAI humora s Kucsuk basa nagyszerű alakja (JÓKAI több elbeszélésében is előfordul) jól kidomborodik. A másik példányon: Eredeti dalszínmű. Jelzete: 1441. Qu. Hung. LII. k. fol. 56. Ez teljes példány; másolat, azonban közben SZIGLIGETI sajátkezű írásával lapok vannak betoldva, hol a prózában írt színművet énekesjátékká alakítja át, kegyetlenül rossz versekben. A végleges szöveg a harmadik, ismét sajátkezű kézirat. Jelzete: 1441. Qu. Hung. LIII. k. fol. 65. Itt csak két felvonás, a harmadik csak változás. Körülbelül megegyezik a másik kettővel, de verses és rövidített forma. Előadásra ez alakban került BÖHM Gusztáv kísérő zenéjével 1863. nov. 12. Nem jelent meg.

LV. *A lelenc.* Eredeti népszínmű 4 felvonásban. Jelzete: 1441. Qu. Hung. LVII. k. fol. 46. Pályamű «Ez a seb is fáj» jeligével. Azonos a megjelent szöveggel. A Nemzeti Színház díjját nyerte el. Színrekerült: 1863. nov. 20. Megjelent a Nemzeti Színház Könyvtárában 131. sz. Magyar Remekírók (SZIGLIGETI I.).

LVI. *Egy nagyatermett férfiú.* Eredeti vígjáték 3 felvonásban. Pályamű. Jelzete: 1441. Qu. Hung. LVI. k. fol. 49. Történelmi vígjáték¹ versben, a Zsigmond korából. Egy buta falusi nemes volna a hőse, aki Budára jön szerencsét próbálni, de ez melléktárggyá lesz s egy szerelmi cselszövény lép előtérbe. A ne-

¹ BAYER a társadalmi vígjátékok közé sorolja *Egy nagyatermett férfiú* címen.

veken kívül semmi se érzeti a történelmi levegőt. Az 1864-iki Teleki-díj nyertese. Színrekerült: 1864. május 11. Nem jelent meg.

LVII. Laczkfi Imre. Eredeti szomorújáték 5 felvonásban. Teleki-pályamű 1863. Jelzete: 1441. Qu. Hung. XLVI. k. fol. 90. Jellegje: «Az ország foglya vagy». Két kézírata van, ez az első másolat. Verses tragédia a régi motívummal, hogy Laczkfiné odaadja magát a zsarnok Zsigmondnak váltságul fogoly ura életéért. Laczkfi maga teljesen passzív személy, csak deklamál s a végén is az ország ítéletére bizza a királyt, kit halálra keresett. A darabon itt-ott javítás van a személyek nevein ceruzával. Így lesz Zsigmondból Báthory Gábor, Laczkfiból Nadányi. Jellemző, hogy minden nagyobb változtatás nélkül meg lehet ezt tenni, csak a színmű vége lesz drámaibb, mert Nadányi hajdúházaival megöli az erdélyi fejedelmet. Nem csak azt bizonyítja ez, hogy a dráma lefolyásában nem sok van a valódi történelemből, hanem azt is, hogy a történelmi levegőből sincs több benne. A hatalmas Zsigmond királyból, a középkori monarchából s a feudális délvidéki főúrból egészen könnyen válhatik a kis Erdély nagyratörő és érzeki fejedelme s egy hajdúkapitány.

A másik kézirat sajátkezű írás, azonos címlappal. Jelzete: 1441. Qu. Hung. LXXVII. k. fol. 34. Hiányos kézirat és összevissza kötve, egy lapnyi betoldáson az új darab váza Nadányi, Géczy, Szilassi stb. neveivel. A dráma az 1863-iki Teleki-pályadíj nyertese. Színrekerült *Nadányi* címmel: 1864. okt. 21. Nem jelent meg.

LVIII. A próbakő. Eredeti vígjáték 2 szakaszban. 1865. Jelzete: 1517. Qu. Hung. fol. 62. E sűgőkönyv — saját kézírás — SERLY Lajos vidéki színigazgató tulajdona volt a ráütött bélyegző szerint. Egy-két lap az elejéről hiányzik. Verses vígjáték: a mulató fiú, kit nagybátyja kitagad s tisztartójára hagyja mindenét. Az öccs megsemmisíthetné a kezébe került végrendeletet, de nem teszi s a munkában végre megjavul. SZIGLIGETI kedvenc tárgya, amelyet többször is földolgozott s nem itt a legsikerültebben. Színrekerült: 1866. nov. 4. Nem jelent meg.

LIX. Szerencsés. Eredeti szomorújáték 5 felvonásban. Jelzete:

1441. Qu. Hung. LXI. k. fol. 64. Karácsonyi-pályaműnek van írva, de kijavítva Teleki-pályaműre «Szerencsétlen» jeligével. A hőse a híres Fortunatus, II. Lajos király kincstartója. A zsidó szerelemből kereszténnyé lesz s a nemes hölgy kincseiért hozzá megy. Az elhagyott feleség hű marad hozzá, míg a második megrontja. A történet eléggé tragikus volna, de a hős semmi érdeket sem ébreszt, annyira kicsinyes, gyöngé és gyáva. Ellenben a korrajz elég eleven, Szalkán érsek, Frangepán, Thurzó, maga a hiú Szerencsésné is jó jellemképek; egyes jelenetei hatásosak s a megírás is elég gondos. Szinrekerült: 1867. febr. 10. Nem jelent meg.

LX. *A halottak emléke.* Eredeti dráma 3 felvonásban. 1867. Jelzete: 1441. Qu. Hung. LIII. k. fol. 40. Ismételten láttuk a SZIGLIGETI visszatérő motívumait. Itt az *Egy színesznő*-ből veszi elő újra azt a motívumot, hogy a zordon konzervatív gróf liberális fiát törvénytelennek hiszi. Itt is kiderül minden és pedig jókor, hogy a katasztrófát elkerülhetik. Akit a gróf felesége csábítójának tartott, egyszerűen testvérbátyja volt. Ez a romantika elnyűtt szertárából való gondolat már akkor is kissé anakronizmus volt. Szinrekerült: 1867. márc. 31. Nem jelent meg.

LXI. *Dózsa György.* Eredeti opera 5 felvonásban. JÓKAI után. Zenéjét szerzette ERKEL Ferenc. Jelzete: 1835. Qu. Hung. fol. 32. Rövidítve és a verseket énekelhetőbb formába szedve s énekkarokkal ellátva, teljes hűséggel követi JÓKAI szövegét. Elég ügyes libretto. Csak a zord tragédia melodramatikus bevégezése visszás még operában is, mikor Dózsa börtönében álmot lát: kiengesztelődést a meggyilkolt Rózsa szellemével s a fölszabadított jobbágy-sággal. Szinrekerült: 1867. ápr. 6. Nem jelent meg.

LXII. *A bajusz.* Eredeti vígjáték 3 felvonásban. Jelzete: 1441. Qu. Hung. LXIV. k. fol. 56. Teleki-pályamű «Győz a jobb» jeligével. A XVIII. századi Bécsben játszik,¹ verses vígjáték. Magyar úr, német asszony, Párisból jött nagynéne, idegen udvarló, magyar és német divat, ahol főképp a bajusz a bökkenő,

¹ BAYER a társadalmi vígjátékok közé sorolja.

ami csak huszárnak és hajdúnak való, ime a recept, könnyű kitalálni, mi jöhet ki belőle. Az 1868-iki Teleki díj nyertese s a közönségnek is tetszett. Érdekes, hogy GYULAI Pál a magyar operette csiráit látta a darabban¹ s évek multán VERŐ György ugyanezt a tárgyat operettnek dolgozta föl. Szinrekerült: 1868. okt. 4. Nem jelent meg.

LXIII. Kedv és hivatás. Eredeti vígjáték 3 felvonásban. Jelzete: 1441. Qu. Hung. LXII. k. fol. 52. A főalak fiatal művészember, aki költő akar lenni, pedig festőnek való. Maga a tárgy se nagyérdekű, hogyan jut valódi hivatása öntudatára a két művészet közül. Az író komikus mellékalakokkal próbálja fölfrisíteni. Általában e finomabb stilusra törekvő szalonvígjátékok a SZIGLIGETI leggyöngébb dolgai. Ezek az akadémiai drámapályázatokra készült darabok, aminthogy ez is az 1867-iki Teleki-díj nyertese. Szinrekerült: 1869. nov. 19.² Nem jelent meg.

LXIV. Ne fújd a mi nem éget. Eredeti vígjáték 3 felvonásban. Jelzete: 1441. Qu. Hung. LXVI. k. fol. 50. Ráírva, de keresztülhúzva: Karácsonyi-pályamű «Addig üssük a vasat» jeligével. Verses vígjáték: két fiataloskodó öreg úr históriája, akik egy kisasszonyba szerelmesek s ugyanazt a fiatalembert szemelik ki bizalmasul, aki természetesen el is kaparítja a leányt előlük. Nagyon gyöngé darab. Szinrekerült: 1870. szept. 23. Nem jelent meg.

LXV. Török János. Eredeti szomorújáték 5 felvonásban. Jelzete: 1441. Qu. Hung. LXVII. k. fol. 48. Teleki-pályamű 1870-ben «Hanem az enyingi» jeligével, de SZIGLIGETI egy másik darabjával nyerte meg a díjat. Azonos a kiadott szöveggel. Szinrekerült: 1871. jan. 20. Megjelent a Nemzeti Színház Könyvtárában. I. sz.

¹ SZIGLIGETIRŐL szóló emlékbeszédében.

² BAYER 1867-re teszi. A fölsorolásban az első előadás dátumát vettem irányadónak, mert csak ezt lehet valamennyinél pontosan megállapítani. A megállapítás szerint jegyzem föl BAYER eltéréseit. Lehet, hogy ő a darabok megírását vette irányadóul, de így véve a dolgot is, van benne néhány tévedés. Néhány darabnál a megírás ideje nem is állapítható meg.

LXVI. A strike. Eredeti népszinmű 3 szakaszban. Jelzete: 1441. Qu. Hung. LXVIII. k. fol. 56. Pályamű «Exempla docent» jeligével megnyerte a Nemzeti Színház díját. E darabot SZIGLIGETI BALÁZS Sándor társaságában írta, ez egyszer dolgozván társszerzővel együtt. Azonos a nyomtatott szöveggel. Szinrekerült: 1871. okt. 29. Megjelent a Nemzeti Színház Könyvtárában 26. sz.

LXVII. Az amerikai. Eredeti népszinmű 3 szakaszban. Jelzete: 1441. Qu. Hung. LXX. k. fol. 55. Pályamű «Éget mint a fulánk» jeligével, megnyerte a Nemzeti Színház díját. Azonos a nyomtatott szöveggel. Szinrekerült: 1872. nov. 8.¹ Megjelent a Nemzeti Színház Könyvtárában. 51. sz.

LXVIII. Struensee. Eredeti tragédia 5 felvonásban. Jelzete: 1441. Qu. Hung. LXIX. k. fol. 70. Ceruzával mintegy jeligéül ráírva ez idézett sora: «Mindent a népért, semmit általa.» Azonos a nyomtatott szöveggel. Szinrekerült: 1872. dec. 27.² Megjelent a Nemzeti Színház Könyvtárában. 24. sz.

LXIX. Háromszéki leányok. Címlapja nincs. Jelzete: 1441. Qu. Hung. LXXI. k. fol. 63. SZIGLIGETI e népszinművét JÓKAI nyomán írta. Azonos a nyomtatott szöveggel. Szinrekerült: 1874. okt. 30.³ Megjelent a Nemzeti Színház könyvtárában. 77. sz.

LXX. Negyedik Béla. Eredeti szomorujáték 5 felvonásban. Jelzete: 1441. Qu. Hung. LXV. k. fol. 46. Teleki-pályamű «Barátom volna» stb. jeligével. Az 1870-iki díj nyertese. A kiadott szöveget néhány szerencsés változtatás sokkal drámaibbá tette. Béla király és István király viszálya kissé másképen szineződik ki. A kéziratból eltérően Béla a III. felvonás végén cselekvően és erélyesen lép föl, mikor maga indul hadba párttűző fia ellen. A kéziratban István maga hirdeti magát holtnak, ami megokolatlan komédia, a könyvben tévedésből hiszik halottnak. A királyi páncélban harcoló elesett vitéznek a kéziratban neve sincs, a könyvben Lőrinc bán az, István rossz szelleme, akit a kézirat életben hagy. Mindehhez járul, hogy Béla herceg és hitvese, Ku-

¹ BAYER 1871-re teszi.

² BAYER 1871-re teszi.

³ BAYER 1875-re teszi.

nigunda itt is, ott is politikai érdekházasságot kötnek, de míg a kéziratban a hercegleány csak sóhajtozik miatta, a könyvben a jellem éles relifet kap s boldogtalansága miatt elkeseredetté, sőt kegyetlenné válik. A dráma színrekerült: 1877. jan. 26.¹ Megjelent a Nemzeti Színház könyvtárában. 95. sz.

LXXI. *Perényiné*. Eredeti dráma 2 részben. 1875. Jelzete: 1441. Qu. Hung. LXXII. k. fol. 63. Azonos a nyomtatott szöveggel. Színrekerült: 1878. ápr. 21.² Megjelent a Nemzeti Színház könyvtárában. 106. sz.

Ezek a SZIGLIGETI utolsó darabjai. *Perényiné* már csak halála után került színre az író síremléke javára s *IV. Béla*, melyben a fiatalság előtt kénytelenül visszavonuló öregség melancholiája oly szépen van kifejezve, az öreg SZIGLIGETI utolsó, életében színrekerült darabja. Végig mentünk a műsoron a meglévő kéziratok nyomán, maradt még öt darab, melyeket nem játszottak.³ Négynek a megírási dátumát meg lehet állapítani. Vajjon nem volt már ideje az írónak színrehozni ezeket? vagy gyöngéltette, át akarta talán dolgozni? Ezt se lehet állítani, mert bár igaz, hogy e színművek igen gyöngék, nem egy hasonló gyöngé darabját adatta SZIGLIGETI. A hanyag kidolgozás inkább az elsietett kéz vagy az egyéniséghez nem illő tárgy rovására megy. Az öregség reszkető keze nem érzik sem ezeken, sem utolsó színrekerült munkáin: írt ő jót-rosszat egyesen ifjú és idős korában. E színművek a következők:

LXXII. *Trücsök és prücsök*. Eredeti vígjáték 3 felvonásban. Jelzete: 1441. Qu. Hung. LXXVI. k. fol. 49. Fanyar történeti vígjáték a XVIII. század végéről. Vidéki gazdaemberhez ingyenélők szállnak, elhitetvén, hogy a gazda nemesember és velük rokon. A hiú embert kizsákmányolják, mígnem kiséül, hogy ő csakugyan nemes s még régibb, amire kidobja az álrokonokat. Az 1857-iki Teleki-pályadíjért versenyzett, hol ugyancsak SZIGLIGETI győzött *A mamával*.

¹ BAYER 1876-ra teszi.

² BAYER 1870-re teszi.

³ BAYER egyiket se említi.

LXXIII. Egy árva (először szegény) *leány története*. Eredeti színmű 3 felvonásban 1861. Jelzete: 1441. Qu. Hung. XLVII. k. fol. 45. Az árva leányt egy idősebb úr jó módban neveli föl saját leányaként, de aztán szerelmes lesz belé. A leány otthagyja a gazdag házat s sok megpróbáltatáson megy át, míg végre igazi apját s boldogságát föl találja. A kissé kényes tárgyat igen diszkrétén, de elég unalmasan írta meg.

LXXIV. A balekfogók. Eredeti vígjáték 1 felvonásban. Jelzete: 1441. Qu. Hung. LIX. k. fol. 24. Pályamű 1863-ból «Vide cui fides» jeligével, de nem tudjuk, mikor és hová pályázott. A fővárosba költözött vidéki úr históriája, kit barátai kihasznál-
nak, akiktől sógora menti meg.

LXXV. A kortesnők. Eredeti vígjáték 3 felvonásban. 1875. Jelzete: 1441. Qu. Hung. LXXIII. k. fol. 88. Karácsonyi-pályaműnek van jelezve «Vanitatum vanitas» jeligével, de e megjegyzés keresztül van húzva. Verses vígjáték, mely némi részben politikai satíra, a nők azonban szerelemből korteskednek benne. Voltaképen a darabnak két kézírata van egybekötve; a második nagyon elszórt irással, több igazítással s egy-két helyen más személynevekkel.

LXXVI. A pákász. Eredeti népszínmű 3 felvonásban. Jelzete: 1441. Qu. Hung. LXXV. k. fol. 56. Jeligéül «Probandum est» van ráírva. Romantikus népszínmű: a pákász a bíró elüldözött öccse, aki késő időre tér meg igazságot tenni és megbocsátani. A pákász külsejét jellemzően írja le a hozzáadott utasításban, de e sajátos magyar típus lelkébe hatni nem is próbál, aminthogy ez a pákász a maga érzelmességével cseppet se népi alak.

A gyűjteményünkben lévő fordított színművek a következők:

Műfordításai hat kötetben. Jelzete: 1442. Qu. Hung.

I. GOETHE: *Egmont*. 1869. fol. 55. E fordítás megjelent a Nemzeti Színház könyvtárában (3. sz.), de ott a színrealkalmazás szerint azaz néhány rövidebb kihagyással. A kéziratban a kihagyott részek is megvannak.

II. GOETHE: *Faust*. fol. 60.¹

III. SHAKESPEARE: *III. Richárd király*. Fol. 61. SZIGLIGETI leg-
szebb műfordítása. Ha sok helyen nehézkes is, ennyi erőt egyet-
len eredeti munkájában se tudott a nyelvbe önteni. Sok is benne
a törlés, igazítás; de ha összevetjük a Kisfaludy-társaság kiadásá-
ban megjelent nyomtatott szöveggel, látjuk, hogy még azontúl
is lépten-nyomon javított rajta, kivált a rímes felvonásvégeknél.
E gondosság is tanúsítja, milyen lelkiismeretességgel fogott SHAKES-
PEARE-hez.

IV. BIRCH-PFEIFFER *Charlotte: A lowoodi árva fiú*. Fol. 60.

V. GOTTSCHALL *Rudolf: Howard Katalin*. Fol. 42. E mű
első lapjai a könyvkötő tévedéséből *Struensee* végéhez kerültek.

VI. HORN: *Ki mondta?* 1854. Fol. 12.²

VII. Ugyanannak cenzurái példánya.

Ezenkívül néhány sügőkönyv idegen kézírással:

BAYARD és VANDERBURCH: *A párisi naplopó*.³ DUNCKEL Tódor
után 1837. Jelzete: 1885. Qu. Hung. fol. 46.

ALBINI: *A veszedelmes nagynéne*. Jelzete: 1892. Qu. Hung.
fol. 47. Belekötve az 1839. jan. 14-iki kassai előadás színlapja.

HOLTEI: *Babérfa és koldusbot*. Jelzete: 1687. Qu. Hung.
fol. 45.

LAUBE: *Essex gróf*. 1856. Jelzete: 1703. Qu. Hung. fol. 46.
Hozzácsatolva a kiírt szerepek.

A többi kéziratok:

Perényi Péter. Költői beszély 12 énekben. Jelzete: 1443.
Qu. Hung. fol. 93. A végén: 1866. febr. 27., hihetőleg a bevé-
zés kelte. Nádasdy-pályamű volt, hol dicséretet aratott. Ezenkívül
még egy költői elbeszélést írt SZIGLIGETI *Szép Szabóné* címen,
azt is teljesen ARANY hatása alatt. Érdekes a kéziratot végig-
lapozni, hogy próbálja utánozni a gondos verseléssel, középrímek-
kel és népies fordulatokkal; itt-ott egészen jól belezökken, de

¹ Részletesen ismertettem: Erdélyi Múzeum 1910. BAYER nem említi.

² BAYER nem említi.

³ BAYER nem említi.

máshol már látszik az erőltettség. A menete nagyon zavaros: Perényi a háttérben marad, nagyravágyó, de voltaképen semmit se tesz. Fiát kezesül adják s törökké nevelik — ezt dolgozta föl *Perényiné* c. drámájában is — majd kiszabadul s a végén végre is meghal. Perényi maga börtönben pusztul el Ferdinánd király gyanakodása miatt. Nyomtatásban nem jelent meg.

Dramaturgiai dolgozatok. Jelzete: 1444. Qu. Hung. fol. 127. Két részre oszlik. Első része MOLNÁR György *A szinpad és titkai* c. könyvének ismertetése. Polémiát folytat vele, hogy MOLNÁR nagyon sokat ad a rendezés külsőségeire (SZIGLIGETI LAUBE tanítványa volt, ki egyszerűen és takarékosan szokott rendezni), hogy az operettekkel és látványosságokkal maga rontotta meg a közönséget s hogy a Nemzeti Színházra vonatkozó tervei nem helyesek és nem kivihetők. Erélyes, de mérsékelt hangon van írva.

Másik része *A dráma és válfajai* c. elméleti munkájának töredékei és vázlatai. Két kézirat: egy sajátkezű és egy másolat, ügyetlenül egybekötve. Eszmemenete azonos a megjelent könyvvel, de stilizálása sok helyütt más.

Színház és egyéb. Jelzete: 1149. Qu. Hung. fol. 54. Az 1877. évi Karácsonyi-pályázati jelentésen kívül — hol SZIGLIGETI bíráló volt — hivatalos irások és jegyzetek vannak benne: utasítások a színház hivatalnokai számára s SZIGLIGETI titkári előterjesztései. Legérdekesebbek a drámabíró-bizottság alapszabályai: rövid és logikus utasítás. A bizottság áll két íróból, két színészből és egy dramaturgból. A dramaturgnak három nap alatt véleményt kell adnia a benyújtott darabról s ha ajánlja, a szerző fölolvassa vagy fölolvastatja a bizottság előtt. Az igazgatónak veto-joga van, de a választmány elutasította darabokat nem adathatja elő.

Vegyes dolgozatok. Jelzete: 1446. Qu. Hung. fol. 102. Belé van kötve a ZERFFI Gusztávval való polémia, mikor SZIGLIGETIT a *Mátyás fia* c. darabjéért méltatlanul plágiummal vádolták meg, a Kisfaludy-társaságban tartott székfoglalója drámai állapotainkról, egy hirlapi cikk PRIELLE Kornéliáról, különböző bírálatok, gúnyos nyílt levél LATABÁR Endre kassai színingazgatóhoz (1871. márc.

17-éről keltezve) aki az író *Török Jánosát* kiparódiázva adatta elő, beszéd EGRESSY Gábor sírja fölött s az utolsó lapokon *A pákász* meséjének vázлата. Közben egy érdekes javaslat a drámák javadalmazásáról, melyben a tantième-rendszert ajánlja, hogy a szerző az első három előadás jövedelmének egyharmadát, a többieknek tíz százalékát kapja. Megemlíti, hogy az eddigi gyakorlat szerint a színház a Teleki-pályadíj nyertes darabjait ingyen adatta elő. Ez helytelen s az örökhagyó szándéka se lehetett, hogy a szerzők károsodjanak. Az örökhagyó csak a Nemzeti Színház elsőbbségi jogát kötötte ki a díjnyertes színművekhez.

Vegyes töredékek. Jelzete: 1445. Qu. Hung. fol. 120. Tartalma a legérdektelenebb, jórészt különböző drámáiból való töredékek és vázlatok. A kötet egy részét idegen kéz írta népdalok alkotják. Azt azonban érdemes megjegyezni, hogy SZIGLIGETI leírt egy sereg népdalt magának, hihetőleg, hogy népszínműveiben használja.

Hirlapi cikkei és nekrológjai. Jelzete: 1570. Qu. Hung. Négy kötet. A három első kötet 216 drb kivágott cikket foglal magában, SZIGLIGETI saját cikkeit vagy a rávonatkozó s őt érdeklő cikkeket a *Magyar Posta*, a *Hölgyfutár*, az *Ország*, a *Hon*, a *Magyar Sajtó*, a *Függetlenség*, a *Pesti Napló*, a *Budapesti Közlöny*, az *Akadémiai Értesítő* s a *National Zeitung* 1857—1876. évfolyamaiból, időrendben csoportosítva. Legérdekesebbek SZIGLIGETI polémiái, melyekben sok önérettel, de mindig nyugodt és sohasem sértő hangon vitatkozik. A magát is védi. Így SALAMON Ferenczel a *Cigány* bírálata miatt bocsátkozik polémiába (*Magyar Posta* 1857.), a *Laczkfi Imrét* az akadémiai bírálat ellen védi (*Hon* 1863), mely kiadta neki a Teleki-díjat,¹ de annyira lebírált, hogy önmagával került ellenmondásba. 1872-ben az akadémiai bírálók a *Kedv és hivatal* c. vigjátékot találták viszonylag a legjobbnak, de mivel ezt is rossznak ítélik, fölszólítják a szerzőt, hogy jelentkezék, ha kell neki a díj. SZIGLIGETI jelentkezik (*Hon*

¹ BÉRCZY Károly a jelentéstevő, a *Rossz eszközök* c. tragédiát akarta megjutalmazni s jelentésében ezt jobban dicséri. E drámát DOBSA Lajos írta s utóbb *Aba Sámuel* címen adta ki.

1872), de kifogásolja a bírálók eljárását s vitatja, hogy a fölhi-vás ellenkezik az alapítvány szövegével s méltatlan az író ilyen erkölcsi szégyen elé állítani. De ahogy magáért megvív, épen úgy harcol VÁRADI Antal *Iskarióth*-jáért (Akadémiai Értesítő 1876), melyet nemcsak relativ (mint bíráló társai), hanem abszolút becsú-nek ítél. Jellemző egy-két nyilatkozata idegen termékekről. DUMAS *Kameliás hölgye* fölött hamarosan eltöri a pálcát (*Magyar Posta* 1857.) erkölcsiség szempontjából, mert a bukott leányt bizonyos glóriával vonja be. De a modern francia irány terjedt, hódított s SZIGLIGETI, ki mindig a korrallal tartott, kezdte ezeket is más szemmel nézni. Már a *Hon*-ban (1869.) SARDOU *Fernande*-ja mel-lett tör lándzsát DÓCZY Lajos ellenében. Nem kerül önmagával nyílt ellenmondásba, mert kiemeli, hogy SARDOU a bünt csak bemutatja, de elítéli, nem úgy, mint DUMAS; azonban a végén már DUMAS pszichológiáját kezdi dicsérni. Van valami naiv és megható a magyar színműírók akkori puritánságában.

A gyűjtemény IV. kötete 63 darab SZIGLIGETI halálára vonat-kozó nyomtatványt és iratot tartalmaz: egykorú magyar és német lapok nekrológjait (A *Fővárosi Lapok* egyúttal közli az írónak *A mezülábos* c. eddig kiadatlan novelláját), továbbá 20 részvétléviratot, 3 részvétlevelet és 2 gyászjelentést.

Ime előttünk az író működése kora ifjúságától haláláig, sok ki nem aknázott vagy teljesen fölhasználatlan kézirat nyomán. Ezekbe bele mélyedve határozottabban kirajzolható SZIGLIGETI író arcképe.

Két dolog emelkedik ki belőlük főképp: gondossága és öné-rzete. Gondossága, mely némileg ellentétben áll gyors dolgozásá-val. Azonban nema áll meg minden esetben, hogy a HORATIUS-féle «nonum prematur in annum» elvét követő írók mindig gon-dosabbak lennének. A gyors dolgozás épen úgy természet dolga, mint akármilyen más. Följegyezték, hogy BALZAC vagy LAMARTINE írtak anyagi szükségből sokat, gyorsan, elnagyolva s ez megér-zik bizonyos munkáikon a többiekkel egybevetve. Kétségtelen. De az is valószínű, hogy VICTOR HUGO, PETŐFI vagy JÓKAI nem írtak volna még jobb dolgokat, ha kevesebbet írnak. Azt hiszem,

SZIGLIGETI is ezekhez számítódik: gyorsan dolgozott mindig, de nem hanyagúl. Azonban nem volt lángész s érezhette maga is, hogy nem a lángész ihletében alkot. Azért vette elő újra meg újra darabjait. Maga is említi, hogy színművei egy részét át akarja dolgozni.¹ A Múzeum gyűjteményéből látjuk, hogy szedte elő sorra lejátszott darabjait és igazgatta, nyesegette, fölékesítette. Tolla alól a mondatok könnyen folytak. De újra átolvasta, amit írt s tömérdeket igazított rajta.

Néhány polémiája mutatja, hogy a látszólag szerény emberben erős önérzet lakott. Tiszta, világos látással volt megáldva s védte darabjait a kritikával szemben. Bizonyos, hogy szépirodalmi téren nem helyes, ha az író tollharcra áll ki önmagáért. De meg kell jegyeznünk, hogy SZIGLIGETI polémiái épen annyira logikusak, mint mérsékeltek. Mindebből egyazon eszme sugárzik ki: írói hivatásának igazi megbecsülése.

***

Az emberhez közelebb hoznak a levelek. Ezek aránylag nem nagy számra rúgnak, de ezeknek is megvan a maguk — ha kisebb — jelentősége. Tartalmuk a következő:

I. Szigligeti levelei.

ABONYI Lajoshoz.

Budapest, 1873. jan. 30. A küldött darabot² jónak tartja csak kissé hosszadalmas s itt-ott törülni kell belőle.

Budapest, 1874. okt. 9. Leveléből érti, hogy az előadásra ajánlott *Panna asszony leánya* szerzője ABONYI. Kérdezi, hogy zenét ki ír hozzá.

EGRESSY Gáborhoz.

Pest, 1852. jan. 28. Drámabírálóul kéri föl.

Pest, 1854. dec. 16. EGRESSY vendégszerepléséről kérdezősködik.

¹ Önéletrajzában. (Kiadva: Irodalomtört. Közlemények 1892.)

² *A betyár kendőjéről* van szó.

Pest, 1856. aug. 30. Hivatja EGRESSYT valami pályadíj dolgában.

Pest, 1858. febr. 7. EGRESSY elutazásának és érkezésének pontos idejét kéri.

Kelet nélkül (1858-ból). SZILÁGYI Sándor rosszüllétében kéri EGRESSYT, hogy JÓKAINÉ iránti szivességből vállalja el szerepét, (Erost az *Antonius és Cleopatra*-ban) «ezt a különben fontos szerepet».

Kelet nélkül. Arra kéri, hogy PRIELLE Kornéliát kísérje el FÁY Andrásához.

Kelet nélkül. EGRESSY szabadságidejéről kérdezősködik.

FÁY Andrásához.

Pest, 1857. febr. 7. Meghivja az író *Régi pénzek* című vígjátéka előadására.

GYULAI Pálhoz.

Pest, 1861. febr. 11. Megköszöni családjá iránt tanusított szivességét.

Budapest, 1877. okt. 12. A dráma, melyet GYULAI küldött, nagyon szép.¹ Mielőbb színre fogja hozni.

Kelet nélkül. A *Galatea* című drámából még egy példányt kér. JÓKAINÉHOZ.

Budapest, 1875. febr. 26. Értesítés próbáról.

E. Kovács Gyulához.

Kelet nélkül (1868). Kolozsvári előadásra megküldi *A trónkeresőt*. Ára egy jutalomjátékra húsz, bármikori előadásra ötven forint.

Kelet nélkül (1875.). Ha Kovács szerződni akar a Nemzeti Színházhoz, elfogadja. Föltételeiről kérdezősködik.

Budapest, 1875. aug. 27. Előbbi levelére választ kér.

Budapest, 1876. okt. 9. Kérdezi, hogy mely darabokban óhajt vendégszerepelni.

Budapest, 1876. okt. 14. Elfogadja az ajánlott négy vendégszerepet.

¹ VASILIADIS görög író *Galatea* című darabjáról van szó.

Budapest, 1876. okt. 25. Ajánlja Kovácsnak, hogy a tervbe vett *Milton* helyett ne játssa *Coriolanust*, mert az Jókainak rosszul esnék.

MOLNÁR Györgyhöz.

Pest, 1858. nov. 24. *Molnár* az író *Fenn az ernyő, nincsen kas* című vígjátékát előadatta s a sikerért hálából egy hordó vilányi bort küldött. Ezt köszöni meg tréfalkozó levélben.

PRIELLE Kornéliához.

Pest, 1850. május 24. Kérdezi, hogy milyen szerepekben akar föllépni.

Pest, 1856. márc. 19. Vendégszereplésre hívja.

Pest, 1858. febr. 9. Köszöni PRIELLE K.-nak a küldött életrajzi adatokat. Cikket ír belőle s teljes lelkéből írja.

Pest, 1858. ápr. 29. Vendégszereplésre hívja, illetve szerződést kínál neki.

Kelet nélkül (1868-ból). *A bajusz* című vígjátékról szól, melyben PRIELLENEM nem tetszik a neki szánt szerep. A művésznő utólag ceruzával jegyezte rá, hogy főképen férjének, SZERDAHELYI-NEM nem tetszett a darab. (A szerző aztán változtatott rajta.) «Az egyetlen vitám — így végzi be — szerep miatt igazgatóságommal. Szerencse, hogy az igazgató egyszersmint a szerző is volt.»¹

Budapest, 1874. jan. 7. PRIELLE panaszolkodó levelére feleli, hogy csak esetlegesség, hogy most kevés szerepet kap; de a szabályzat értelmében állandó műsoron tartja a klasszikus darabokat, melyekben PRIELLENEM nem igen van szerepe s az új eredeti daraboknál figyelembe veszi a szerzők óhajtásait.

Budapest, 1874. jan. 15. Kéri a művésznőt, cáfolja meg a távozásáról szóló hírt.

Budapest, 1874. május 23. A kért szabadságot megadja.

RÁKOSI Jenőhöz.

Budapest, 1876. jan. 3. Egy, a Népszínházban előadott darabjából valamit kihagyott.

Budapest, 1876. ápr. 13. *A háromszéki leányok* című népszin-

¹ Kiadva: Irodalomtört. Közlemények 1909.

művét jótékony célra adta a Népszínház. De mivel tőle nem kértek rá engedélyt, úgy tesz, mint hasonló alkalmakkor szokott: megkéri az őt megillető tantièmeet s ő maga adja oda jótékony célra.

Budapest, 1876. nov. 30. *Kényes Bertók* című darabja előkészületeiről szól.¹

Budapest, 1877. jan. 7. Ugyanezen darab előadásáról.

Kelet nélkül (1877-ből). Ugyanazon tárgyban.

Feleségéhez.

Szatmár, 1865. júl. 7. Értesíti, hogy a vidéki előadások igen jól mennek és sok ünneplésben van része.

A Nemzeti Színház tagjaihoz.

Pest, 1869. szept. 4. Megköszöni a koszorút, mellyel a színház tagjai meglepték.²

II. Szigligetihez írott levelek.

BARABÁS György.

Budapest, 1875. márc. 10. SZIGLIGETI pártfogását kéri a miniszternél.

BERCZIK Árpád.

Pest, 1867. május 15. Mentegeti magát, hogy egy, SZIGLIGETI elleni cikkben nincs része s küldi a lapokban megjelent cáfolatot.

CSIKY Gergely.

Temesvár, 1875. okt. 9. Panaszkodik, hogy nem mehet föl első darabja előadására,³ mert se szabadságot, se helyettest nem kap.

ORSZÁGH Antal.

Páris, 1855. aug. 8. Francia darabokat szállít a színház számára.

PRIELLE Kornélia.

Kelet nélkül (1874-ből). Panaszkodik, hogy régtől nem kap szerepet.

¹ SZIGLIGETI egyetlen darabja, melyet egyenesen a Népszínház számára írt. Színrekerült 1877. jan. 4. BAYER nem említi.

² Az irodalmi anekdoták között.

³ A *jóslat*-ról van szó.

TOLDY Ferenc.

Pest, 1870. dec. 26. Bibliografiai adatokat kér SZIGLIGETITŐL.

***

SZIGLIGETINEK is megvoltak a maga ellenségei, a maga irigyei. Irigyelték tőle a tapsot, melyet megszokott, a sok pályadíjat, melyet megnyert; vádolták, hogy maga akar úr lenni a Nemzeti Színházban, melyet úgyszólván maga volt képes ellátni műsorral. Ha a színház statisztikáján végignézzük, látjuk, hogy mindjárt levetette a műsorról azon drámáit, melyeket nem kísért kellő elismerés s nem nézett meg kellő közönség. Tehát a vád nem igaz. Lehet, hogy volt abban némi visszaélés, hogy annyi darabját adatta néha oly gyors egymásutánban, de utóvégre is emberfölöttit senkitől se kívánjunk. Jogával élt. Egy életen által a színháznak és a színházért dolgozott: otthon érezte magát benne. E leveleknek majdnem mindegyikéből kilátszik, hogy jó ember volt, aki tudott másokkal együttérezni s pártfogolta az író, a színészt, akiben tehetséget látott. A jövő emberét, CSIKY Gergelyt, ő vezette be a színházba. S egy kis ablakon bepillantás esik az otthon emberére is, aki szivesen elüldögél családi körben a MOLNÁR György villányi vörös bora mellett, az a SZIGLIGETI Edvárd, akit odahaza «Jóská»-nak hívtak, amint a feleségéhez szóló levélben írja magát alá.

VÉRTESEY JENŐ.